

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо виконання пункту 3 статті 10 Розділу III
Закону України «Про повну загальну середню освіту»

Суть справи полягає в тому, що після 20 травня на базі закладів загальної середньої освіти проводиться зовнішнє незалежне оцінювання (далі – ЗНО), яке зменшує кількість навчальних днів (до прикладу у 2020–2021 навчальному році це 4 дні – 21, 24, 25 і 28 травня 2021 року). Дані за навчальними роками.

Таблиця 1

Навчальні роки	Дні ЗНО у травні місяці	Загальна кількість днів у травні	Дні ЗНО у червні місяці	Загальна кількість днів у червні
2016-2017	23, 25, 29, 31	4	02, 06, 08, 12, 14, 16	5
2017-2018	22, 24, 29	3	01, 04, 06, 08, 11, 13	6
2018-2019	21, 23, 27, 28, 30	5	04, 06, 11, 13	4
2019-2020	ЗНО проводилося з 25.06 по 29.07 2020 року			
2020-2021	21, 24, 25, 28	4	01, 04, 07, 10	4
2021-2022	не визначено		не визначено	

Відразу хочемо пояснити: така ситуація не є загальною практикою для всіх закладів загальної середньої освіти, адже ЗНО проводиться на базі конкретних навчальних закладів освіти, про що заздалегідь знають адміністрації та вживають запобіжні заходи, які забезпечують якість навчання, дотримання вимог освітніх програм і виконання державного стандарту. Адже викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти здійснюється відповідно до вимог: Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688); Державного стандарту базової і повної загальної

середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. Відтак виконання вимог зазначених державних стандартів є обов'язковим для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності. А забезпечувати здійснення контролю за досягненням учнями результатів навчання, визначених відповідними Державними стандартами, згідно з частиною четвертою статті 38 Закону України «Про повну загальну середню освіту», зобов'язаний керівник закладу освіти.

Крім того, маючи академічну та організаційну автономію відповідно до статті 23 Закону України «Про освіту» та пункту 4 статті 10 Розділу III Закону України «Про повну загальну середню освіту» рішенням педагогічної ради закладу освіти визначається: «Структура і тривалість навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять, відпочинку між ними, форми організації освітнього процесу у межах часу, передбаченого освітньою програмою, відповідно до обсягу навчального навантаження, встановленого відповідним навчальним планом, та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, особливостей регіону тощо».

Освітня програма закладу загальної середньої освіти – є основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідними Державними стандартами результатів навчання, що містить навчальний план і перелік навчальних програм. **Навчальним планом** визначається загальний обсяг навчального навантаження, **навчальними програмами** предметів/інтегрованих курсів – очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до навчальної програми предмета/інтегрованого курсу вчитель складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу.

Календарно-тематичне та **поурочне планування** здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення

календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти, міста, району чи області є неприпустимим.

Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель самостійно вибудовує послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту предмета в підручнику. Учитель може, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал, визначати місце теми в системі уроків, кількість годин на вивчення окремих тем, запланувати відповідне ущільнення навчального матеріалу, навчальні проекти, екскурсії тощо. У календарно-тематичному плануванні важливо врахувати можливість організації освітнього процесу в межах навчального року також у дні проведення ЗНО. Зокрема, у такі дні навчання може здійснюватися дистанційно.

Для організації *дистанційного навчання* в цей період пропонуємо скористатися методичними рекомендаціями, поданими у листах МОН від 23.03.2020 № 1/9-173; від 16.04.2020 № 1/9-213; методичними рекомендаціями «Організація дистанційного навчання в школі» (авт.: А. Лотоцька, О. Пасічник), розробленими посібниками з дистанційного навчання Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка за підтримки ДОН міста Києва:

1. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. Воротникова І.П. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с. Режим доступу:
<https://drive.google.com/file/d/1ZdbMMlyz8OTbmisaVmmqL23yqisRyTuC/view>.
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с. Режим доступу:
<https://drive.google.com/file/d/1P83tMBbZNI5BaqLnofLmFzATWcFWwVrY/view>.

3. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник П. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / упоряд.: С.В. Івашнєва, Н.М. Дика, К.О. Линьов, О.В. Хмелєва-Токарева, І.П. Воротникова ; за заг. ред. М.Ф. Войцехівського, С.В. Івашнєвої, О.Г. Фіданян. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. — 420 с. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/19jbSBt_KRBRQ27MAtAiqFMJs-Z_yEC4G/view.

Міністерство освіти і науки України спільно з Українським інститутом розвитку освіти та Міністерством цифрової трансформації України із метою забезпечення рівного доступу до якісної шкільної освіти учнів 5-11 класів запустили платформу для дистанційного та змішаного навчання **«Всеукраїнська школа онлайн»**.

Всеукраїнська школа онлайн - це сучасний онлайн-ресурс для змішаного та дистанційного навчання учнів середньої та старшої школи (5-11 класи) з уроками та методичними матеріалами, що відповідають державним стандартам. Навчальний контент платформи містить уроки з 18 основних предметів. «Всеукраїнська школа онлайн» забезпечує учнів відеопоясненнями, конспектом, тестами та можливістю відслідковувати свій навчальний прогрес, а вчителів - необхідними методичними рекомендаціями та прикладами застосування сучасних освітніх технологій.

Успішним освітнім київським онлайн проєктом, який було ініційовано та підтримано Департаментом освіти і науки міста Києва і реалізовано «ТК Київ» та Інститутом післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, є «Телеуроки для учнів 7-11 класів». Це потужна ресурсна скарбничка для навчання, до якої увійшли відеоуроки з 22 предметів. Режим доступу: <https://ippo.kubg.edu.ua/content/17727>.

Заклад освіти також може організувати дистанційне навчання за допомогою: поєднання онлайн-занять через Zoom, Skype, Instagram, Google, Hangouts тощо; заздалегідь записаних відеоуроків, презентацій від вчителів чи із зовнішніх освітніх ресурсів; ретельно підібраних завдань для самостійної роботи із подальшою перевіркою; використання безкоштовних вебсерверів та платформ, наприклад Google, Classroom, Moodle, Microsoft

Teams.

Актуальною формою дистанційного навчання є також розміщення на сайті закладу освіти записів відеоуроків з різних навчальних предметів, презентацій, відеоконференцій, інформування учнів та батьків про освітні ресурси. Важливо, щоб в учнів були чіткі інструкції до завдань, які необхідно виконати, та вільний доступ до навчальних матеріалів. Якщо вчитель чітко спланує роботу, визначиться, як буде проводити дистанційне навчання, які цифрові сервіси буде використовувати, підготує/використовуватиме якісні навчальні матеріали та організує зворотний зв'язок з учнями, то таке навчання забезпечить виконання державного стандарту та якість освіти.

Відповідно до пункту 1 статті 54 Закону України «Про освіту» щодо прав і обов'язків педагогічних працівників в організації освітнього процесу педагогічні працівники, які здійснюють і реалізують освітню діяльність, мають право на академічну свободу, у тому числі свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну діяльність, право на вільний вибір форм, методів і засобів навчання, освітніх методик і технологій, насамперед методик компетентнісного навчання відповідно до освітньої програми закладу освіти.

Сучасний освітній процес не обмежується лише урочною, дистанційною та змішаною формою навчання. Традиційною та широко розповсюдженою є також практика проведення екскурсій, відвідування музеїв, реалізація творчих проєктів, квестів, творчих завдань тощо, які сьогодні дозволяють розширити межі освітнього процесу.

Саме тому задля виконання Державного стандарту, варто шукати нові креативні оптимальні рішення, апробувати нові навчальні матеріали, педагогічні техніки і прийоми тощо.

Відтак наголошуємо, що лише комплексне використання всіх підходів до організації навчального процесу створить можливості для організації навчальної діяльності на високому рівні, успішного досягнення очікуваних результатів та підвищення якості освіти.

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти у навчальних програмах з усіх предметів і курсів передбачено 20 % резервного часу. Під час складання календарно-тематичного планування учитель/вчителька може використовувати його на власний розсуд, наприклад для вдосконалення вмінь, дослідження навколишнього середовища, у якому мешкають діти, краєзнавчих розвідок, дослідницько-пізнавальних проєктів та екскурсій, зокрема з ініціативи дітей. З метою створення умов для проєктної діяльності учнів, здійснення спостережень, досліджень, виконання практико-орієнтованих завдань протягом навчального року пропонується виділити час на проведення навчально-пізнавальної практики, екскурсій. Вибір змісту і форм організації такої навчально-пізнавальної діяльності заклад освіти визначає самостійно.

Відповідно до пункту 25 Державного стандарту початкової освіти наприкінці навчального року (протягом п'яти днів у 1-2 або десяти днів - у 3-4 класах) рекомендовано проводити навчально-пізнавальну, пошуково-дослідницьку практику, яка передбачає активну діяльність учнів у школі та поза її межами, реалізацію проєктів, екологічних акцій тощо. Саме тому після 15 травня у початковій школі передбачена практика проведення екскурсій, відвідування музеїв, реалізація творчих проєктів, тощо.

Орієнтовна тематика екскурсій, практичних занять та навчальної практики
--

1 клас

Екскурсія до шкільної бібліотеки.

Екскурсії: "Спостереження за явищами природи. Правила поведінки в природі";

«Ознайомлення із народними обрядами».

Екскурсія до фізкультурно-оздоровчого комплексу та практичне заняття «Знайомство зі спеціальним спортивним обладнанням та особливості його використання. Змагання, дитячі спортивні ігри».

Екскурсія: Дорога до школи (до дитячої поліклініки, до бібліотеки, до театру тощо). Особливості пересування та дотримання техніки безпеки.

Віртуальні екскурсії: «Моя школа», «Шкільне подвір'я», «Що мене оточує?», «Осінь», тощо.
2 клас
Екскурсія до шкільної бібліотеки. Зустріч з місцевим письменником. Популяризація дитячої книги. Екскурсія до лісу, парку: "Природа навколо нас". Екскурсія до театру (кінотеатру): перегляд вистави, кінофільму з наступним обговоренням. Екскурсія до фізкультурно-оздоровчого комплексу (стадіону) Екскурсія містом. Пішохідні переходи. Повторення правил дорожнього руху. Віртуальні екскурсії: «Барви осені», «Пізня осінь», «Зимонько-зима», «Зимові мотиви», «Зустрічаємо весну», тощо.
3 клас
Екскурсія: "Спостереження за природою і працею людей своєї місцевості". Відображення вражень у різних видах і формах мистецтва. Практичні заняття та ігри з Правил дорожнього руху на спеціально розміченому майданчику або на вулиці. Екскурсія: рельєфний дизайн місцевості рідного краю. Штучний та природний дизайни. Робота на пришкільній ділянці. Догляд за кімнатними, городніми рослинами. Віртуальні екскурсії: «Рослини нашої місцевості», «Лікарські рослини», «Червонокнижні рослини мого села», «Рослини восени», «Хвойні рослини», «Культурні рослини», «Звуки природи»
4 клас
Екскурсія: "Спостереження за рослинами, тваринами, погодними умовами свого краю". Екскурсія до краєзнавчого музею, художньої виставки, творчої майстерні митця. Народні ремесла України. Екскурсія до аптеки. Робота на пришкільній ділянці. Догляд за кімнатними, городніми рослинами Ігри та заняття з повторення правил безпечної поведінки учнів на вулицях і дорогах. Віртуальні екскурсії: «Нежива і жива природа», «Тварини мого краю», «Рослини мого краю», «Взаємозв'язки в природі», тощо.

Орієнтовна тематика тем для проєктної та дослідницької діяльності:

Чи міцне куряче яйце? Чому?

Про деякі способи виживання в природі.

Про що розповідають сліди на снігу?

Звідки в хлібі стільки дірочок?

Користь паперу.

Чому вода в невеликих водоймах зелена?

Чому висохла калюжа?

Чому море солоне?

Чому ми плачемо? Звідки беруться сльози?

Чому закисає молоко?

Чому хліб буває чорний і білий?

Чому чай заварюють кип'ятком?

Подорож водяної крапельки.

Хліб усьому голова!

Що у нас в сільниці і в цукорниці?

Чудові перетворення, або Що таке сир?

Так само навчально-пізнавальна, пошуково-дослідницька практика може бути організована засобом укладання тематичних днів. Кожен такий день доречно укласти за освітніми галузями, що реалізуються в цей день за розкладом. Діяльність може бути організована в альтернативних приміщеннях школи: музеї, спортивні зали, кімнати відпочинку, ресурсні кімнати, локації різного призначення або за межами навчального закладу.

До прикладу:

Клас	День тижня	Тема дня	Предмети, що інтегруються	Місце проведення	Форма проведення	
1А	Понеділок	Моя сім'я Родинні традиції	Я досліджую світ	Літературний салон	Прес-конференція (обмін інформацією)	
			Навчання грамоти			
			Мистецтво			
	Вівторок	Професії моєї родини	Я досліджую світ	Технології і дизайн	Майданчик школи	Урок мандрівка
			Технології і дизайн			
			Мистецтво			
	Середа	Таємниця мого імені	Я досліджую світ	Українська мова	Майданчик школи	Брейн-ринг
			Українська мова			
			Мистецтво			
	Четвер	Здорова родина	Фізична культура	Я досліджую світ	Спортивний майданчик	Урок змагання
			Я досліджую світ			

		щаслива сім'я	Математика	школи	
	П'ятниця	Чаклунство фарб. Створення лепбуку «Моя родина»	Технології і дизайн Мистецтво Навчання грамоти	подвір'я школи	Презентація проєкту. Калейдоскоп творчості

Ще одним варіантом організації освітнього процесу є **змішане навчання**.

Сценарії змішаного навчання:

навчання безпосередньо в класі + самоосвіта;

навчальні заняття через сервіси відеозв'язку + самоосвіта.

Зрозуміло, якщо немає можливості здійснювати освітній процес безпосередньо в класі, то було б добре, аби вчителі проводити уроки через сервіси відеозв'язку з урахуванням необхідності дотримання балансу екранного часу та фізичних активностей для учнів.

Існує велика кількість моделей змішаного навчання. Для початкової школи, зокрема учнів 3-4 класів класів, оптимальною є ротаційна модель, в якій чергування онлайн- та офлайн-частин відбувається за узгодженим графіком або вказівками вчителя. Ротаційну модель можна реалізовувати в різних варіаціях, зважаючи на кількість учнів у класі, їхні потреби, рівень володіння вчителем ІКТ, технічне забезпечення тощо.

Перевернуте навчання (flipped classroom) - модель, в якій учитель надає навчальний матеріал для вивчення вдома, а на уроці проводить практичне підкріплення знань учнів. В початковій школі недоречно просто замінювати пояснення нового матеріалу вчителем на відео, важливо збалансувати всі види навчальної діяльності учнів так, щоб лише найлегший для засвоєння матеріал і відповідно посильні завдання учні вивчали і виконували самостійно, а решта матеріалів та активностей, що вимагають додаткових роз'яснень, групової взаємодії тощо, опрацьовувалися в класі (чи в іншому зручному для здійснення взаємодії місці).

У 3-4 класах перевернуте навчання доцільно застосовувати для уроків, що мають 1-2 години на тиждень, бо перевернуте навчання дозволяє зекономити час на вивчення теоретичного матеріалу та отримати більше часу для творчості на уроці.

Освітня галузь «Мови і літератури»

Виконання навчальних програма та Державного стандарту забезпечується не тільки під час проведення уроків, а й шляхом обрання закладом різних форм та методів організації освітнього процесу, враховуючи організаційну та академічну автономію закладів освіти в прийнятті рішень (стаття 23 Закону України «Про освіту»), зокрема пропонуємо:

1. Застосування навчальних екскурсій музеями міста Києва (з урахуванням епідеміологічної ситуації), а також онлайн-екскурсій:
 - <https://roundme.com/tour/714991/view/2254233/> 3D тур виставкою Івана Марчука “Я ЄСМЬ...”
 - <http://memory.kby.kiev.ua/> «Бабин Яр – Пам’ять на тлі історії». Виставка до 75-ї річниці трагедії
 - <http://proslovo.com> Про письменників епохи українського відродження
 - <https://ukrainewow.com> Онлайн-подорож Україною
 - <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua> Подорож українськими музеями просто неба
 - <https://khanenkomuseum.kiev.ua/uk/pro-musey/virtualnyi-tur> Прогулянка Музеєм Ханенків
 - <https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne> Лувр
 - <https://artsandculture.google.com> Художні колекції з усього світу
 - <https://www.facebook.com/frankotheatre> Трансляції вистав Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка

2. Організація дослідницької та проєктної діяльності учнів (робота шкільних гуртків та студій мовно-літературного напрямку).
3. Організація мовних таборів (з урахуванням епідеміологічної ситуації в місті Києві).
4. Рекомендуємо організувати в закладах загальної середньої освіти майстер-класи та тренінги, метою яких є підвищення рівня професійної компетентності вчителів, поглиблення їхніх теоретичних знань і набуття ними практичних умінь та навичок щодо проведення дистанційного навчання та з підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання. Такі заходи мають бути постійно діючими.
5. З метою виконання навчальної програми з української мови та літератури, зарубіжної літератури рекомендуємо вчителям-філологам розробити календарно-тематичні плани на II семестр, за якими основні теми будуть заплановані (5-10 класи - до 20 травня; 11 класи – 30 квітня). У цей же термін запланувати проведення всіх видів контролю: письмового та усного.
6. У 20 числах травня запланувати повторення та систематизацію вивченого в 5 – 10 класах у цьому навчальному році.
7. Одним із основних завдань закладів освіти є створення умов випускникам для системного повторення набутих у 5-11-х класах знань із предметів, які виносяться на ЗНО. Для вирішення цього завдання пропонуємо учителям-філологам розробити навчально-тематичні плани на II семестр із урахуванням повторення учнями 11-х класів навчального матеріалу з української мови та літератури (основні теми запланувати для вивчення до 30 квітня, деякі теми з літератури винести на самостійне вивчення, а потім провести консультації для уточнення та контролю), у травні - теми на повторення) шляхом змішаного навчання (онлайн- і офлайн-).

8. Учителі з української мови при плануванні роботи в II семестрі повинні до кінця квітня запланувати проведення всіх видів контролю в 11 класі (письмово – есе, переказ, твір; усно – твір).
9. Учителям-філологам постійно потрібно формувати в одинадцятикласників навички роботи із тестами, техніку їх виконання (самоконтроль часу, умовне визначення меж результатів тощо) під час підготовки їх до проходження ЗНО, постійно здійснювати підготовку учнів 11-х класів до виконання тестових завдань за моделями, які розроблено відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, пропонуваними Українським центром оцінювання якості освіти.
10. Систематично здійснювати роботу з відпрацювання у випускників навичок виконання тестових завдань різної форми й ступеня складності, практикувати використання тестування як навчального прийому та контрольної форми перевірки знань, умінь і навичок учнів:
 - під час вивчення нового матеріалу;
 - перевірки знань (тестові завдання різної форми – для поетапного контролю, підсумкові та тематичні тестові завдання);
 - для закріплення нового матеріалу (індивідуальні й групові тестові вправи); як домашнє завдання (тестові завдання для самоконтролю).
11. У травні 2022 року присвятити уроки або консультації (групові або індивідуальні), на яких заплановано повторення, узагальнення та систематизація вивченого матеріалу, роботі з тестовими технологіями, урахувавши індивідуальні особливості учнів класу, з'ясувавши, які існують прогалини в їхніх знаннях, уміннях і навиках, використовуючи як різні онлайн-технології, так індивідуальні консультації.

12. Використовувати зразки тестових завдань ЗНО різних років, які надруковані в методичній літературі, фаховій пресі, спеціальних збірниках, добираючи їх уважно, аналізуючи відповідність головним дидактичним вимогам до структури та змісту навчальних і контрольних завдань.

13. Протягом навчального року рекомендувати випускникам при підготовці до ЗНО використовувати різні онлайн-уроки, подкасти, зокрема:

- Уроки української мови та літератури, ініційовані МОН України <https://www.youtube.com/channel/UCQR9sMWcZshAwYX-EYH0qiA>
- Подкасти Артура Пройдакова, учителя Роменської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 ім. П.І. Калнишевського Роменської міської ради <http://osvita.ua/test/training/ukr-literature>
- студія онлайн-освіти для школярів EdEra <https://www.ed-era.com>
- гейміфікована платформа для підготовки до ЗНО iLearn <https://ilearn.org.ua/>
- безкоштовна підготовка до ЗНО Be smart <https://besmart.study/>
- онлайн-курси для школярів, студентів і дорослих Prometheus <https://prometheus.org.ua/zno/>

14. Учителям систематично самовдосконалюватися з питань використання тестових технологій та проведення дистанційного навчання:

- Юрій Гайдученко. Креативний контент для дистанційного навчання <https://www.youtube.com/watch?v=eoStfwwdFB0&feature=youtu.be>
- Ольга Питюр. Ефективний зворотний зв'язок онлайн: правила та інструменти <https://www.youtube.com/watch?v=4ptbWWfsjg0&feature=youtu.be>

- Алла Баєва. ЗНО: хвилюватися не можна готуватися
<https://naurok.com.ua/conference/mova-literatura>
- Любов Цукор. 5 творчих завдань для дистанційної роботи
<https://naurok.com.ua/conference/mova-literatura>
- Любов Шерстюк. Дистанційне навчання. Створення відеоуроку
<https://www.youtube.com/watch?v=dYspaOi1Po4&t=23s>

Також для учнів середньої школи з літератури варто запропонувати створення буктрейлерів до вивчених творів.

Якщо дозволять карантинні умови, то можна організувати відвідування літературно-меморіальних музеїв, театрів, перегляд денних вистав.

Для підготовки до ЗНО можна організувати перегляд художніх та документальних ігрових фільмів про письменників, творчість яких вивчаємо, та фільмів, що можна переглянути під час вивчення відповідних програмних творів.

Режисер	Назва фільму
І. Кавалерідзе	«Григорій Сковорода»
П. Чардинін	«Тарас Шевченко»
В. Денисенко	«Сон»
Г. Тасін	«Назар Стодоля»
І. Савченко	«Тарас Шевченко»
О. Денисенко	«Тарас. Повернення»
С. Клименко	Історичний серіал «Тарас Шевченко. Заповіт»
С. Чемерис	«Іван Франко»
В. Городько	«Кайдашева сім'я»
А. Сеїтаблаєв, Д. Вінн	«Захар Беркут»
М. Мащенко	«Іду до тебе»

С. Параджанов	«Тіні забутих предків»
В. Івченко	«Лісова пісня»
Ю. Іллєнко	«Лісова пісня. Мавка»
Л. Осика	«Камінний хрест»
Г. Юра, Л. Швачка	«Мартин Боруля»
О. Тесленко	«Момент»
М. Хоменко	«Зачарована Десна»
Р. Синько	«Сад Гетсиманський», «Тигролови»
Р. Бровко	«Птах душі» (про В. Стуса)
О. Санін	«Поводир»

Документальні фільми:

Фільми із серії «Великі українці».

Фільми із серії «Гра долі».

Документальні фільми «Червоний ренесанс», «Думки проти течії», «Дисиденти»

Відеофільми на YouTube

«Таємничий Сковорода».

«Благословенні ви, сліди...».

Сергій Петренко, «Мій Шевченко».

Микола Табулович «Таємниці генія Шевченка».

Цікаві факти з біографії засновника українського театру Івана Карпенка-Карого.

Ю. Яновський. Творча біографія митця.

Шістдесятники.

Шістдесятники. Машина Часу.

Моновистава за «Три зозулі з поклоном».

Дев'ятикласникам можна порекомендувати

для підготовки до ДПА:

аудіодиктанти (SVITLANASHEV.BLOGSPOT.COM)

Диктанти на дисках О. Авраменка

Базові компетентності, необхідні для інтеграції випускника навчального закладу у сучасне суспільство, формуються завдяки діяльнісному підходу. Тому під час планування навчальної діяльності упродовж року вчителям необхідно враховувати і учителецентрований, і учнецентрований підходи. Це дозволить виділити вузлові теми у навчальній програмі кожного класу, які потребують обов'язкового пояснення/обговорення/опрацювання за активною участю вчителя, а також вдало спланувати й організувати самостійну роботу учнів. (Для прикладу дивитися графі планування <https://docs.google.com/spreadsheets/d/17X5Ira2-EDQpFqv0r5ISdketPniJtK58wrb9rrbc2I0/edit#gid=2140057957>)

Такий підхід сприятиме правильному розподілу навчального матеріалу і дозволить (за необхідністю) ущільнити його у II семестрі й вчасно здійснити необхідні види контролю (бажано до 20 травня). Планувати самостійну роботу, види контролю, здійснювати ущільнення програми учитель буде з урахуванням особливостей учнів, рівня їхніх навчальних досягнень.

Для організації навчання офлайн із зарубіжної літератури можна використати відеоуроки. (Дивитися: <https://drive.google.com/file/d/11X0N0XIehLp1QGKC6x0xvtGEFRRYi0wn/view?usp=sharing>)

Освітня галузь «Іншомовна»

Усі навчальні програми з іноземних мов не встановлюють послідовність вивчення тематичного матеріалу та не визначають жорсткі часові рамки на вивчення лексико-граматичного матеріалу. Навчальні програми зорієнтовані на кінцеві цілі навчання та відображають основні методичні прийоми, що найбільш підходять для їх реалізації.

Враховуючи це, в умовах скорочення кількості навчальних днів при

проведенні ЗНО вчителям іноземної мови на виконання вимог освітньої програми рекомендується:

- проведення навчальних тематичних віртуальних екскурсій, подорожей та квестів;
- самостійна робота учнів з використанням інформаційних сайтів та сервісів у режимі дистанційного навчання з подальшим корегуванням учителя за методом «Перевернутий клас»;
- групова робота учнів над тематичними проєктами за раніше вивченим навчальним матеріалом та їх захист в дистанційному режимі;
- проведення онлайн конференцій та дискусійних клубів з використанням ігрових технологій, а саме «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Обери позицію» та інтерактивних ігор: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання» тощо;
- виконання онлайн тестів для перевірки сформованості 4 видів мовленнєвої діяльності при повторення матеріалу для складання ДПА та ЗНО з іноземної мови;
- виконання лексико-граматичних тестів та завдань на читання та аудіювання з можливістю самоконтролю для підготовки до ДПА та ЗНО;
- використання низки опорних конспектів для повторення та узагальнення вивченого матеріалу з урахуванням вікових особливостей учнів;
- міжпредметна інтеграція програмового матеріалу з різних навчальних предметів (іноземна мова – географія – історія - література-...). Це дозволить ущільнити час за рахунок інтегрування програмового матеріалу з тем близьких за змістовними лініями.

Оскільки на сучасному етапі основною метою навчання іноземної мови є формування компетентності, що передбачає не тільки практичне володіння іноземною мовою, а й уміння працювати з різноманітними інформаційними джерелами: друкowanими, звуковими на різних носіях, а також володіння

вмінням критичного й творчого мислення, безперечно дієвим і актуальним є метод проєктів.

Популярність методу проєктів зумовлена тим, що дозволяє вирішувати завдання розвитку творчих можливостей учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й застосовувати їх для вирішення пізнавальних і практичних завдань.

Проєктна діяльність допомагає учням вільно висловлювати свої думки в невимушеній, але педагогічно керованій обстановці. Практика використання методу проєктів показує, що разом вчитися не лише легше й цікавіше, але й значно ефективніше.

Театральні постановки є важливим і необхідним елементом у процесі вивчення іноземних мов, завдяки йому учні легко долають мовний бар'єр. Виникає ситуація гри, рольової взаємодії, всі залучені в загальний творчий процес. Спільна робота розвиває вміння слухати партнера, створює умови для взаєморозуміння і взаємовиручки, закріплює відповідальність за успіх загальної справи, створює сприятливий психологічний клімат.

Під час роботи над п'єсою метод драматизації дозволяє продуктивно працювати над лексикою, граматику, вимовою та інтонацією. Робота над твором є не самоціллю, а є природним процесом мовленнєвої передачі його змісту. (Додаток 1)

Беручи активну участь у проєктах учні покращують свою вимову та мовлення, стають впевненими, дійсно розкривають і розвивають свої таланти, збільшують свій культурний рівень, становляться більш відкритими і дружніми. Використання проєктних технологій у викладанні не тільки збільшує мотивацію учнів, але розвиває талант та здібності, активізує творчість та мислення, та робить уроки цікавими і різноманітними.

Наприклад, учні 11 класу можуть працювати над такими проєктами.

Project

Outdoor free-time activities

1. Prove the benefits of spending time in the peace and quiet nature.

2.The most popular free-time activities with teenagers in Ukraine.

3.Describe the leisure time activities popular with English and American teenagers.

Project

Hobbies

1.Say how much it is typical of your preferences in spending free time and your friends.

2.My favorite past time.

3. My hobby.

Project

Choosing a Free Time Activity

Work in pairs

1.Speak about advantages and disadvantages of ideas of spending outdoor time activities.

2.What are the most popular places for rest that attract teenagers?

3.Say why teenagers like outings.

4.Discuss a possible picnic and free-time activities for the next weekend.

5.What should picnickers remember and do to save nature fresh and beautiful?

Writing

Project

1.Write an advertisement of your favorite Free-time outdoor activity.

2.Write a funny story, that happened with you and your friends on a picnic.

3.Prepare a wall newspaper about your last picnic (impressions, photos, pictures).

Culture Comparison

Project

1.What free-time activities do Ukrainian teenagers have in common with their foreign friends?

2.What is typical of all teenagers as to their relaxation in the peace and quiet of

nature?

Літній табір як форма позакласної роботи. Основною метою літнього табору з іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів, розвиток умінь використовувати іноземну мову в різних життєвих ситуаціях через проблемно-пошукову діяльність, розширення та збагачення лексичного запасу дітей та виховання в них оцінно-емоційного ставлення до оточуючого світу, толерантного ставлення до людей іншої культури, зацікавленості у вивченні англійської мови. (Додаток 2)

Можна запропонувати учням подивитися відео та виконати завдання до нього. (Додаток 3)

THE MOST MYSTERIOUS BOOK IN THE WORLD

Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=8NS4CbBJQ84>

https://www.ted.com/talks/stephen_bax_the_world_s_most_mysterious_book/details

WHAT REALLY HAPPENED TO THE LIBRARY OF ALEXANDRIA?

Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=jvWncVbXfJ0>

https://www.ted.com/talks/elizabeth_cox_what_really_happened_to_the_library_of_alexandria

Також багато цікавих завдань можна знайти на сайтах:

<https://learnenglish.britishcouncil.org/>

<https://www.pearson.com/>

<https://www.macmillanenglish.com/us>

Додаток 1

СТОПІНКА - ТЕАТРАЛЬНА

Ведучий: Любов не має кордонів. Справжня любов завжди надихає коханих на красиві та високі вчинки. І зараз ми хочемо запропонувати вам подивитися маленьку історію про велике і красиве кохання, написану відомий американський письменником О.Генрі - "Love for art".

S: Some words about the author.

O. Henry is the pen-name of the American writer William Sydney Porter (1862 -1910). In his youth he changed many professions: he was a cowboy, a reporter, a clerk in a bank, he travelled about America trying to find a job. He met

many common people and that helped him later in his literary work.

O. Henry is a great master of short story. Common people are the main characters of his stories.

Narrator: "Love for art" by O. Henry is a love story you won't forget. The main characters are young Joe and Delia. They were students. They arrived in New York to study painting and music. Joe and Delia met each, fell in love and very soon they got married. After their marriage Joe and Delia lived in a cheap little apartment. They were poor but they were happy. Every day Joe had painting lessons from a famous painter Mr. Magister. Delia had music lessons from the famous pianist Mr. Rosenstock. Their lessons were very expensive and one day they found that they had no money. In the evening having supper Delia decided to tell her husband about her decision.

Delia: Joe I'd like to speak with you. I'm not going to have any more piano lessons. I'm going to teach a music student. Her name is Clementina. She is 18 years old. Her father General Pinkney wants me to give 3 lessons a week. He is going to pay me 5 dollars a lesson.

Joe: What? What have you said?

Delia: Joe, don't be angry. Let's have supper, dear.

Joe: Imagine Delia. I will stop going to Mr. Magister. I'll sell newspapers and earn dollars.

Delia: Joe, dear, don't be foolish. You mustn't leave your lessons. You are very talented. We can live very well on 15 dollars I earn.

Joe: But I don't like it.

Narrator: A week later on Sunday evening Joe and Delia came home and Delia put 15 dollars on the dining table. She was very tired but she was proud.

Delia: How are you, dear. I've earned 15 dollars today. Clementina doesn't work hard enough and I have to tell her some things at every lessons.

Joe: I was lucky too. I sold a painting to a fat man from Peoria.

Delia: That's wonderful, Joe.

Joe: Now he wants another my painting too. Soon you won't have to teach music lessons more. We will live for art again.

Delia: O, Joe, one day you will be famous and now we have 33 dollars. What shall we eat for supper. Let's go to the store and buy something tasty.

They leave the room.

Narrator: Two weeks passed. On Sunday evening Joe and Delia arrived home. There was a bandage on Delia's hand.

Joe: What happened to you, Delia? Have you hurt your hand?

Delia: You see, Clementina wasn't well today. She split some hot tea on my hand. But it doesn't hurt much now.

Joe: What's this?

Delia: It's a piece of soft cloth with oil on it.

Joe: When did you burnt your hand?

Delia: At 5 o'clock. The iron ... Oh the tea...

Joe: Sit down Delia. What have you been doing for last 2 weeks?

Delia: Well, You see... Oh, Joe. There is no Clementina. I couldn't get any

student. But I didn't want you to stop your lessons with Mr. Magister. I got a job in a big laundry. I iron shirts there and one girl dropped a hot iron on my hand. Don't be angry. Kiss me, Joe. How clever you are. How did you guess about me.

Joe: I saw a piece of soft cloth on your hand with oil on it. I sent it for one girl in the laundry. I was working in the same laundry at that time.

Dalia: You didn't sell pictures?

Joe: No, there is no fat man from Peoria.

Suddenly they both laughed.

You told me that we would do everything for the love of Art. Do you remember?

Delia: Yes, but I was wrong. We will do everything for love.

THE END

Ведучий: Дорогі друзі! Любов – це велика сила. Даруйте вашим близьким і рідним ніжність, тепло і любов. Нехай всі ваші слова, дії, посмішки, очі будуть наповнені добротою та любов'ю і це допоможе зробити світ краще. Пам'ятайте слова "Любов народжує любов." І нехай історії О. Генрі допомагають вам краще зрозуміти сенс життя і цінувати і берегти любов.

Лунає пісня у виконанні Квітки Цисик

"You light up my life"

So many nights, I'd sit by my window,

Waiting for someone to sing me her song.

So many dreams, I keep deep inside me,

Along in the dark, but now you've come along.

And you light up my life,

You give me hope, to carry on.

You light up my days

And fill my nights with song.

Rolling at sea, adrift on the waters

Could it be finally, I'm turning for home

Finally a chance to say, "Hey, I love you"

Never again to be all alone.

And you light up my life,

You give me hope, to carry on.

You light up my days

And fill my nights with song.

You, you light up my life

You give me hope to carry on

You light up my days

And fill my nights with song

It can't be wrong, when it feels so right

Cause you, you light up my life

Актуальною сьогодні є робота мовного табору. Пропонуємо скористатися

орієнтовним планом роботи.

*План роботи
літнього табору*

	Дата	Зміст заняття	Кільк. год	Відміт. про викона ння
1		Відкриття Мовного табору. Greeting. Представлення англomомовних країн. Проектна робота, презентації, перегляд фільмів.	3	
2		Великобританія, США. Вікторини The First Round. The United Kingdom. 1. What kind of state is the United Kingdom? (a parliamentary monarchy) 2. What is the national emblem of England? (a rose) 3. What is the national emblem of Scotland? (a thistle) 4. What is the national emblem of Wales? (a daffodil) 5. What is the capital of England? (London) 6. What is the capital of Scotland? (Edinburgh) 7. What is the capital of Northern Ireland? (Belfast) 8. What is the name of the London residence of Queen Elizabeth II? (Buckingham Palace) 9. Who is the architect of the of the famous St. Paul's Cathedral? (Sir Christopher Wren) 10. What is the nickname of London's Underground? (the Tube) 11. Where is the residence of the head of the English Church? (In Canterbury) 12. What is the seat of the British Government? (the Houses of Parliament) 1. Where can you see wax figures of many famous people? (in Madame Tussaud's) 2. How many bronze lions can you see at the foot of the monument to Admiral Nelson? (4) 3. How many bridges cross the Thames? (14) 4. What was the first name of London? (Llyn-Dyn) 5. What is the largest museum in London? (the British Museum) 6. Who was the first woman Prime Minister in the UK? (Margaret Thatcher) 7. What is the name of the first Queen of the United Kingdom? (Victoria) 8. What is the biggest city in Scotland? (Glasgow) 9. What is the highest mountain in Scotland? (Ben Nevis) 10. What is the traditional male costume in Scotland? (the kilt)	3	

	<p>11. Where can you see the tombs of many British kings and queens and other famous people, such as Charles Dickens and Rudyard Kipling? (in Westminster Abbey)</p> <p>24. How many towers does the Tower of London consist of? (13)</p> <p><u>The Third Round</u> <u>What Have You Learned About America?</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Who discovered America? (Christopher Columbus) 2. Who was the first president of the USA? (George Washington) 3. What is the capital of the United States of America? (Washington) 4. Where is the Statue of Liberty situated? (in New York) 5. How many stripes does the American flag have? (thirteen) 6. When do Americans celebrate Independence Day? (July,4) 7. What is the national sport in America? (baseball) 8. What is the oldest public building in Washington? (the White House) <ol style="list-style-type: none"> 1. Where are laws made in the USA? (the Capitol) 2. In which month is Thanksgiving Day celebrated? (November) 3. What is the capital of Georgia? (Atlanta) 4. On what river is Washington situated? (the Potomac River) 5. What was the first capital of the USA? (Philadelphia) 6. What is the biggest state of the USA? (Alaska) 7. What is the national symbol of the USA? (the bald eagle) 		
3	<p>Австралія. Нова Зеландія. Канада <u>English-Speaking Countries</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. How large is the population of Australia? (about 18 million people) 2. What is the longest river in Australia? (the Darling) 3. What is the largest city in Australia? (Sydney) 4. What was the first capital of Australia? (Melbourne) 5. What is the official language of Australia? (English) 6. How big is the territory of Australia? (about 8 million square kilometers) 	3	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. What is the best-loved animal in Australia? (the koala) 2. What domestic animal outnumbers people in Australia? (the sheep) 3. Who discovered Australia? (Captain James Cook) 4. What animal nearly ruined Australia? (the rabbit) 5. What is the capital of Tasmania? (Hobart) 6. Where is the Sleeping Beauty's Castle situated? (in Disneyland) 7. What is the second name of the Washington memorial? («the pencil») 8. Who is the unchallenged «King of rock-and-roll»? (Elvis Presley) 9. Who gave his name to America? (Amerigo Vespucci) 		
4	<p>Creativity.</p> <p style="text-align: center;">How I know English-speaking world</p> <p>Quiz-leader: And now we come to the contest which is called “Fantastic reading”. I need 3 pupils from each team. You should read the tongue-twister as quickly as you can for 3 times.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A man of words and not of deeds is like a garden full of weeds. 2. Needles and pins, needles and pins, when a man marries, his trouble begins. 3. Peter Piper picked a peck of pickled pepper. A peck of pickled pepper Peter Piper picked. 4. Only ten per cent of readers felt that they were healthy or very healthy. 5. Six sportsmen shooting snips; seven Severn salmons swallowing shrimps. 6. Britain has won the European Golden Song Contest for the ninth time. The winning song is “Bells are ringing” sung by Kay King. <p>Quiz-leader: The third contest is called “A magic 6”. Look at the square. Each team will take turns in answering questions. You will choose any number. “...”, it is your turn to start.</p> <p style="text-align: center;">1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Name 6 cartoon characters 	3	

2. Name 6 English writers
3. Name 6 sort of fruit
4. Name 6 sort of vegetables
5. Name 6 animals
6. Name 6 sports
7. Name 6 English songs
8. Name 6 English-speaking countries
9. Name 6 professions
10. Name 6 colours
11. Name 6 English names
12. Name 6 London sights

Quiz-leader: Our next contest is called “**Riddles**”. You can get one point for each right answer.

1. Higher than a house, higher than a tree – Oh, whatever can that be? (a star)
2. What falls on the water and never gets wet? (a shadow)
3. Nobody saw it, but everybody heard it. (the echo)
4. What is without hand and without feet, without head or body, but can open a door. (the wind)
5. What is white and falls on the top of the roof? (snow)
6. It flows, but cannot run out. (a river)
7. It is white and cold. You can skate on it. What is it? (ice)
8. A blue sheet which covers the whole world. (the sky)

Quiz-leader: Now we come to the fifth contest is called “**The right choice**”. It is very important to make the right choice in our life: the right choice of a profession, a friend etc. You will get the cards with the letters A, B, C. Choose the right answer and show the card.

1.
 1. Ted is a _____
a) city b) surname c) first name
 2. The capital of England is _____
a) London b) Belfast c) Edinburgh
 3. Bookshelf is a _____
a) piece of furniture b) place c) room

4. London stands on _____
 a) the Volga b) the Avon c) the Thames
4. Italy is a _____
 a) nationality b) country c) language
5. The symbol of England _____
 a) a red rose b) a white rose c) a daffodil
6. Living room is a _____
 a) country b) boy's name c) room
7. The English flag is _____
 a) blue and white b) red and blue c) red and white
8. Russian is a _____ --
 a) language b) surname c) country
9. Dinner is a _____
 a) drink b) dish c) meal
10. Ch. Chaplin was _____
 a) a composer b) an actor c) an artist
11. Supermarket is a _____
 a) farm b) job c) shop
12. Golfs comes from _____
 a) Russia b) Scotland c) the USA
13. Farmer is a _____
 a) first name b) job c) place
14. Bus stop is a _____
 a) place b) country c) sport
15. "Robinson Crusoe" was written by _____
 a) Mark Twain b) Daniel Defoe c) Arthur Conan Doyle

Quiz-leader: One more contest. It is called "**Inventions and discoveries**" You should answer my questions. The team which answers first and correctly wins.

1. Who discovered America? (Ch. Columbus)
2. Who created Donald Duck? (W. Disney)
3. Who was the first man in space? (Y. Gagarin)
4. Who invented the telephone? (Al. Bell)
5. Who invented the traffic lights? (Garret A. Morgan)
6. Who made safety razors? (King Gillette)
7. Who opened the first McDonald's restaurant? (Maurice and Richard McDonald)
8. Who made the first successful flight? (the Wright Brothers)

5	Вікторина по переглянutoму матеріалу.					3	
		10	20	30	40		50
	Geography	Which is the most populous continent? (Asia)	What is the capital of New Zealand? (Wellington)	Which ocean is to the north of the Russian Federation? (the Arctic Ocean)	What do we call a mountain which could erupt? (volcano)		In which country is Mount Everest? (Nepal)
	Sports	Which sport is played at Wimbledon? (tennis)	How many rings are there in the Olympic Games symbol? (5)	What is the longest running race in the Olympic Games? (marathon)	In boxing, what do the letters K.O. stand for? (knock out)		Name at least four sports that originated in Britain. (cricket, football, golf, rugby, races, boxing)
	Famous people and inventions	What was Christopher Wren by profession? (architect)	Who invented the telephone? (Alexander Bell)	What medicine was invented by Alexander Fleming? (penicillin)	Who developed the theory of relativity? (Albert Einstein)		Which classical composer became deaf at an advanced age? (Beethoven)
Culture	Who wrote the books about Harry Potter?	Why do we remember 23 April 1564? (It's William Shakespeare's birthday)	What is the traditional musical instrument of Scotland?	Who was the Sheriff of Nottingham's deadliest enemy?	According to R. Kipling, everybody has six honest servants.		

		(Joanne Rowling)	re's date of birth)	Scotland? (bagpipes)	(Robin Hood)	Name them. (what, why, when, how, where, who)		
	Miscellany	His favourite drink is blood. (vampire)	An ugly woman practicing magic. (witch)	Who presided over the knights' Round Table? (King Arthur)	What do we call the study of birds? (ornithology)	What natural phenomena are measured by Richter scale? (earthquakes)		
6		Free time and relaxation. Створення ідеальної країни. Географічне положення, устрій, мова, прапор, визначні місця. Проектна робота.					3	
7		English-speaking world. Проведення гри для формування мовленнєвих навичок "Going Sightseeing", виконання граматичного завдання "Capitals, languages and people living in the countries", розробка реплік-кліше по темі "Англійський етикет". Перегляд проєктів "English-speaking countries". Виготовлення постера "It's interesting to learn". Перегляд відео з теми. Закриття мовного табору, нагородження					3	

Додаток 3

THE MOST MYSTERIOUS BOOK IN THE WORLD

In this section you are going to perform one task. The program speaks about the most mysterious book in the world. You will listen to the text twice. The task has 12 true/false questions. You have to tick the correct variant.

Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=8NS4CbBJQ84>

зосередитися у травні на повторенні вивченого матеріалу та підготовки до ЗНО.

Для надання індивідуальних консультацій застосовувати дистанційні технології навчання на основі різноманітних платформ, наприклад: Human.

Учителям математики, які викладають у 5 – 10 класах, скоригувати календарно-тематичні плани, за якими вивчення основних тем буде заплановано до 15 травня. Після 15 травня запланувати повторення та систематизацію вивченого в навчальному році.

У травні присвятити уроки або консультації (групові або індивідуальні) в онлайн- або офлайн-режимі, на яких заплановано повторення, узагальнення та систематизація вивченого матеріалу, роботі з тестовими технологіями, урахувавши індивідуальні особливості учнів класу, з'ясувавши, які існують прогалини в їхніх знаннях, уміннях і навиках, використовуючи різні онлайн-технології. У день проведення ЗНО в закладах освіти визначити режим організації дистанційного навчання (синхронний, асинхронний).

Обрати засоби дистанційного навчання (онлайн-платформи, навчальні середовища, онлайн-сервіси, віртуальні дошки, системи динамічної математики, відеоуроки, інтерактивні вправи, освітні вебресурси).

З метою організації дистанційного навчання можна використовувати платформи :

1. Microsoft Teams <https://teams.microsoft.com/start>
2. Google Classroom <https://classroom.google.com>
3. Class Dojo <https://www.classdojo.com/>
4. GIOS <https://gioschool.com/>
5. Мій Клас <https://miyklass.com.ua/info/uciteliam>
6. Edmodo <https://new.edmodo.com>
7. Human <https://id.human.ua/auth/login>
8. Teacher.Desmos <https://teacher.desmos.com/>
9. Moodle <https://moodle.org/>
10. Mozaweb <https://ua.mozaweb.com/>

З метою організації простору навчальної взаємодії:

1. Padlet <https://padlet.com> - мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації. Це віртуальна стіна, на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки Інтернет, замітки.

2. Lino It <https://en.linoit.com/> - віртуальна дошка для навчальних матеріалів та зворотного зв'язку, робота з нотатками, стікерами, фото, відео, організованими в один віртуальний стіл.

3. MindMeister <https://www.mindmeister.com/> - сервіс для створення ментальних карт.

4. Mindomo <https://mindomo.com/> - сервіс для створення ментальних карт.

5. Cacco <https://cacao.com/> - сервіс для створення ментальних карт.

6. Jamboard <https://jamboard.google.com/> - це цифрова дошка для конференцій, на якій користувачі з усього світу можуть записувати свої ідеї та зберігати їх у хмарі для подальшого доступу з будь-якого пристрою.

7. Trello <https://trello.com/uk> – багатоплатформна система управління проектами, які зображуються дошками, що містять списки та картки, якими зображуються задачі.

З метою дистанційної перевірки знань, створення навчальних тестів, інтерактивних вправ, інфографіки, ребусів, вікторин :

1. «На урок» <https://naurok.com.ua/test/create> - освітня платформа для вчителів, яка містить інтерактивні завдання для контролю знань та засвоєння вивченого матеріалу

2. LearningApps <https://learningapps.org/> - сервіс, який дозволяє створювати різноманітні інтерактивні вправи, або користуватися готовими. Кожен із ресурсів можна використати на своєму занятті, змінити під власні потреби, розробити схожий чи зовсім інший навчальний модуль, його можна зберігати у власному «кабінеті», створивши свій акаунт в даному онлайн-овому середовищі.

3. Kahoot! <https://kahoot.com> - платформа, що дозволяє подавати у форматі опитувань і тестів мало не весь навчальний матеріал. Щоб налагодити зворотній зв'язок з учнями, можна обіграти нові теми у формі простих запитань і відповідей, а закріпити знання за допомогою більш докладного тестування.

4. Matific <https://www.matific.com/ua/uk/home> - безкоштовний ресурс для вивчення математики в ігровій формі для учнів 1-6 класів. Учні можуть вирішувати задачі, проходити тести, досліджувати математичні концепції та прийоми.

5. Google форми <https://www.google.com.ua> - це один з найшвидших і простих способів створити своє опитування або тест.

6. Всеосвіта <https://vseosvita.ua/test> – національна освітня платформа.

7. OnlineTestPad <https://onlinetestpad.com/ua/> - багатофункціональний сервіс для проведення тестування та навчання, який містить конструктори тестів, опитувань, кросвордів, комплексні завдання та діалогові тренажери.

8. Canva <https://www.canva.com/> - платформа графічного дизайну, яка дозволяє користувачам створювати графіку, презентації, афіші.

9. Ребус №1 <http://rebus1.com/> - генератор ребусів.

10. Wizer.Me <https://app.wizer.me/> - дозволяє створювати і використовувати інтерактивні робочі листи.

11. Formative <https://www.formative.com/> - інструмент для створення інтерактивних робочих аркушів. Він дозволяє легко створювати різні типи опитувань, класні й домашні завдання. Ви створюєте завдання, призначаєте його учням, отримуєте в реальному часі результати і даєте свої зауваження.

12. Classkick <https://app.classkick.com/> - сервіс який дозволяє учителю контролювати роботу учнів у режимі реального часу і забезпечувати швидкий зворотний зв'язок. Учитель розробляє уроки з редагованими слайдами, де учні можуть завершити роботу, користуючись тими ж інструментами малювання, вставки посилань, зображень та звуку. Під час роботи вчитель має доступ до кожного учня, щоб побачити вживу як

виконуються поставлені їм завдання.

13. GoPollock <https://www.gopollock.com/uk/> - це онлайн-сервіс, який є помічником учителя, що дозволяє збагатити урок миттєвою візуалізацією та спостерігати прогрес усього класу в реальному часі.

14. Classtime <http://www.classtime.com/uk> - дозволяє створювати інтерактивні вправи різних типів (вікторина, так - ні, класифікація, сортування, виділення тексту) на різні теми або користуватися готовими.

15. Plickers <https://www.plickers.com/> - мобільний додаток для викладачів, що допомагає влаштовувати опитування прямо у класі. Учням видаються спеціальні бланки з варіантами відповідей (А, В, С і D) – почувши питання, вони піднімають потрібні картки, які вчитель сканує камерою смартфона.

16. Майстер-тест <http://master-test.net/uk> - сервіс, що дозволяє створювати різноманітні тести.

17. Blendspace <https://www.tes.com/lessons> - інструмент для створення електронного супроводу уроку, заняття або дистанційного курсу. Він дає можливість зібрати «в одному місці» необхідні ресурси для уроку/заняття/дистанційного курсу: *тексти, відео, зображення, веб-сайти, google- документи, вбудувати потрібні файли та он-лайніві вправи, створити вбудований в середовище опитувальник у вигляді вибору правильної відповіді.*

18. Тесторіум <http://www.testorium.net/> - це онлайн-система із створення тестів та проведення тестування.

19. H5P <https://h5p.org/> - засіб для створення, обміну й повторного використання інтерактивного мультимедійного навчального контенту в форматі HTML5 для всіх типів пристроїв.

20. Edpuzzle <https://edpuzzle.com/> - додаток в якому вчитель може брати готові відео та накладати на них запитання, відеокоментарі чи аудіо коментарі.

21. Liveworksheets <https://www.liveworksheets.com/> - сервіс для створення інтерактивних аркушів та онлайн-вправ.

22. Quizizz <https://quizizz.com/> - сервіс для створення вікторин, тестів та опитувань. Учні можуть виконувати завдання в реальному часі, або у вигляді домашнього завдання, а вчитель бачить статистику щодо кожного учня. Дозволяє організовувати змагання між учнями. Сервіс вмie перемішувати питання і варіанти відповідей, щоб учням було складніше списувати.

23. [Easy Test Maker](#) – платформа що дає можливість створювати завдання, у яких потрібно вибирати вірні і помилкові твердження. Сервіс вмie перемішувати питання і варіанти відповідей, щоб учням було складніше списувати.

24. Розвиток дитини <https://childdevelop.com.ua/generator/> - генератор практичних завдань, який дозволяє створювати та роздруковувати завдання для дітей різного віку з математики, читання та письма.

25. Формула <https://formula.co.ua/> - сайт, де можна почитати теорію з арифметики, алгебри, геометрії і тригонометрії, подивитися анімовані графіки і перевірити себе за допомогою онлайн-калькуляторів. До уроків прикріплені документи із завданнями (разом із відповідями).

26. Сайт університету Колорадо <https://phet.colorado.edu/uk/>, де безкоштовно пропонуються для навчання різноманітні інтерактивні симуляції. PhET - набір інтерактивних комп'ютерних моделей на основі наукових досліджень для навчання та вивчення фізики, хімії, математики та інших наук.

27. Новатіка <https://novatika.org/uk/> - збірник онлайн тренажерів з математики, алгебри та геометрії від 1 до 8 класу.

28. Quizlet <https://quizlet.com/> - платформа, яка дозволяє створювати тести, в яких учні будуть вибирати вірні відповіді із запропонованих, зіставляти зображення та інформацію або вписувати власні варіанти.

29. Proprofs <https://www.proprofs.com/> - платформа для створення тестів на вибір один або кілька варіантів, попросити заповнити пропущене слово

або написати розгорнуту відповідь. Сервіс дозволяє вставляти в завдання текстові документи та презентації, файли PDF, а також зображення, аудіо- та відеофайли.

30. Kubbu <http://www.kubbu.com/> - інтерактивні завдання з будь-яких навчальних предметів.

З метою організації відеоконференцій, проведення відеоуроків:

1. Zoom <https://zoom.ua/>
2. Google Hangouts <https://hangouts.google.com/>
3. Skype Meet Now <https://www.skype.com/uk/free-conference-call/>
4. Cisco Webex <https://www.cisco.com/>
5. Google Meet <https://meet.google.com/>
6. Facebook Live <https://www.facebook.com/>
7. Instagram Live <https://about.instagram.com/>
8. Periscope <https://www.pscp.tv/>
9. WiziQ <https://www.wiziq.com/>

З метою підготовки до ЗНО, систематизації теоретичного матеріалу:

1. EdEra <https://www.ed-era.com/>
2. iLearn <https://ilearn.org.ua/>
3. Prometheus <https://prometheus.org.ua>
4. Khan Academy <https://uk.khanacademy.org/>
5. Be smart <https://besmart.eduget.com>
6. Програма ЗНО, характеристика сертифікаційної роботи та

критерії оцінювання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю, тести різних років: <http://testportal.gov.ua/mathem/>

7. Онлайн-тести ЗНО з математики минулих років: <http://zno.osvita.ua/mathematics/>

8. Всеукраїнський портал із підготовки до ЗНО: <http://znoclub.com/matematyka.html>

9. Відеоуроки: Задачі з параметрами. Практичний курс. Підготовка до

[ЗНОhttps://www.youtube.com/playlist?list=PLkZMZm2LBREmVp7TegxhFjU3PnDSk9GKC](https://www.youtube.com/playlist?list=PLkZMZm2LBREmVp7TegxhFjU3PnDSk9GKC)

10. Відеоуроки для підготовки до ЗНО з математики від викладачів ZNOUA.<https://www.youtube.com/playlist?list=PLeHY5pfBAyhdGdsHGV9LmbWtBhAkOesH>

11. Відеоуроки для підготовки до ЗНО з математики від Matematik ZNO <https://www.youtube.com/user/zelenaaleja/videos>

12. Відеоуроки для підготовки до ЗНО з математики від 10minschool <https://www.10minschool.com/>

З метою організації дослідницької діяльності:

1. GeoGebra, GeoGebra 5.0 <https://www.geogebra.org> - вільно-поширюване динамічне геометричне середовище, яке дає можливість створювати «живі креслення» для використання в геометрії, алгебрі, планіметрії, зокрема, для побудов за допомогою циркуля і лінійки.

2. Advanced Grapher 2.2 <https://www.alentum.com/agrapher> - це потужне графічне програмне забезпечення, можна використовувати для побудови графіків рівнянь, нерівностей та таблиць.

3. Desmos <https://www.desmos.com/> - це вдосконалений графічний калькулятор, реалізований як веб-додаток та мобільний додаток.

Освітня галузь «Громадянська та історична»

З метою оптимізації викладання суспільствознавчих дисциплін, найкраще поєднувати різні позаурочні та позакласні форми роботи, визначаючи конкретні інструменти зважаючи на уподобання та можливості учнів і учениць. Варто поєднувати онлайн та офлайн формати, обирати види активності таким чином, щоб це мало максимальний ефект у конкретному класі.

ІСТОРІЯ

Залежно від епідеміологічної ситуації можна використовувати такі прийоми:

1) Елементи музейної педагогіки

Теми, які учні та учениці мають засвоїти до ЗНО та ДПА, можна закріпити під час екскурсії до музеїв.

У Києві це, наприклад:

Національний музей історії України

<https://nmiu.org>

Музей історії Києва

<http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/filiyi-muzeyu>

«Національний музей історії України у Другій світовій війні.

Меморіальний комплекс»

<https://www.warmuseum.kiev.ua>

Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького

<https://mvduk.kiev.ua>

У 9 класі:

На нашу думку, важливим є усвідомлення вчителями й учнями того факту, що потенціал цього Музею набагато ширший, аніж висвітлення видатних постатей в українській культурі кінця XIX – початку XX ст. Насправді Музей є місцем пізнання епохальних процесів в історії України, які очевидно можна узагальнити як формування модерної української нації в другій половині XIX-XX ст.

Музей відкриває широкі можливості для проведення уроків і заходів у рамках вивчення історії України. Тут лише анотуємо теми з відповідних програм з історії, до вивчення яких варто залучати музейний потенціал.

Зокрема, у 9 класі через родинне і громадсько-політичне середовище Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького можна глибше зрозуміти громадський рух 1860-1890-х рр., зокрема діяльність Київської громади (з нею мав тісні стосунки батько поетеси П. Косач, М. Лисенко, М. Старицький), ідеологію і тактику хлопоманства, діяльність молодих громад тощо (цьому аспекту присвячена

частина музейних матеріалів). Зокрема, простір Музею Лесі Українки надає широкі можливості для пізнання видатної постаті українського відродження Олени Пчілки; духовного наставника Л. Українки, ідеолога тогочасного українства М. П. Драгоманова (її дядька), якому присвячена окрема зала музею. Активна участь Л. Українки в літературно-громадській роботі, тісні контакти з представниками кількох генерацій українських діячів, відображені в музеї, надають унікальні можливості розширити уявлення про В. Антоновича, М. Лисенка і М. Старицького та їхні родини, І. Нечуя-Левицького, А. Кримського та інших, особистість І. Франка в його стосунках з родиною Косачів; стосунки наддніпрянських і західноукраїнських діячів; роль київської інтелігенції в розвитку українського руху та осучасненні суспільства; вплив заборонних актів російської імперської влади (Валуєвського циркуляру, Емського указу) на динаміку розвитку українського руху; програмні засади й форми організації українства на підставі публікацій його лідерів, офіційних документів, спогадів тощо.

На окрему увагу заслуговують матеріали музею, які розкривають тему «Україна початку ХХ століття перед викликами модернізації»: політизацію та радикалізацію українського руху; проблеми консолідації української нації; самостійницьку й автономістську течії в національному русі; події революції 1905-1907 рр. в Україні, їх вплив на активізацію українців у Російській імперії та оцінку подій Л. Українкою; український політичний і національно-культурний рух 1907-1914 рр. Окремо виділимо сюжети про вплив процесів модернізації на суспільне життя українців, зміни у світовідчутті людини, емансипацію жінки, особливості розвитку культурного життя, літератури, українського професійного театру, музики, романтичної й реалістичної школи живопису, модерну в малярстві тощо.

Будинок і меморіальна частина музею є чудовим середовищем для вивчення повсякденного життя Києва, змін у міській забудові, дозвілля, розваг і задоволення культурних запитів.

Таким чином учні можуть поринути в епоху столітньої давнини, відчутти

атмосферу, в якій мешкали родини Косачів, Лисенків, Старицьких у Києві.

Матеріали Музею можуть слугувати для виконання практичних і творчих робіт з укладання словесного або письмового історичного портрета діяча української науки чи мистецтва, мецената другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (на вибір учнів/учениць); створення презентації «Вплив процесів модернізації на повсякденне життя та світогляд населення України»; доповіді «Наше місто в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.» та ін.

Музей гетьманства

<https://www.getman-museum.kiev.ua>

У 8 класі:

Музейна експозиція містить важливу документальну і візуальну інформацію для вивчення розділів «Становлення козацтва (ХVІ – перша половина ХVІІ ст.); «Національно-визвольна війна українського народу середини ХVІІ ст. Богдан Хмельницький»; «Козацька Україна наприкінці 50-х років ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.»; «Українські землі в 20-90-х роках ХVІІІ ст.»

Наводимо рекомендований перелік історичних осіб, про діяльність яких учні можуть формувати самостійні судження на основі музейної експозиції: гетьмани Іван Виговський, Юрій Хмельницький, Павло Тетеря, Іван Брюховецький, Петро Дорошенко, Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович, Іван Мазепа, Пилип Орлик, кошові отамани Іван Сірко, Кость Гордієнко, полковник Семен Палій, гетьмани Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол, Кирило Розумовський, кошовий отаман Петро Калнишевський та інші.

У 10 класі:

Матеріали музею дозволяють поглиблено вивчити тему «Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності в 1918 р.». Зокрема участь у державницьких змаганнях Павла Скоропадського, внутрішньої та зовнішньої політики очолюваної ним Української Держави.

Цій історичній постаті присвячена окрема музейна зала.

Варто пам'ятати, що робота такого формату потребує попередньої підготовки. Учитель може запропонувати питання, відповіді на які учні й учениці мають отримати під час екскурсії. Як варіант - об'єднати дітей у групи і дати їм завдання, що передбачає і запам'ятовування матеріалу, і його творче переосмислення: зробити тематичний колаж, постер, міні-презентацію чи відеозвіт. Будь-який формат роботи потребує чітких інструкцій та закріплення візиту до музею у формі обговорення, аналізу відповідей чи презентації творчого продукту.

В 11 класі варто провести заняття в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва

<https://www.mundm.kiev.ua>

В експозиції представлені твори Катерини Білокур та Марії Примаченко, що дозволяє проаналізувати розвиток українського радянського мистецтва у повоєнні роки. Окрім того, картини художниць мають розрізняти учні й учениці, які готуються до ЗНО.

2) Заняття у формі «Навчаючи вчуся»

Запропонувати учням і ученицям об'єднатися в групу і підготувати додатковий матеріал з теми, який допоможе іншим краще її опанувати. Це мають бути тексти, відео, завдання різного формату. Група, що займається визначеною темою, має не тільки надати матеріал, а й перевірити його засвоєння іншими. Для цього учні і учениці можуть зробити підбірку тестів, розробити завдання самостійно чи запропонувати власні варіанти.

Такий формат зручний тим, що може бути використаний як офлайн, так і онлайн.

ПРАВознавство

Окрім тих самих форм роботи, які можна використовувати на уроках історії, варто звернутися до матеріалів Всеукраїнської школи онлайн

<https://lms.e-school.net.ua>

та відео проєкту Відкритий урок

<https://tv.kyiv.media/programs/vidkrytyj-urok>

УКРАЇНОЗНАВСТВО (за навчальною програмою курсу за вибором «Українознавство» для 5-11 класів закладів загальної середньої освіти України; рекомендовано МОН України – лист МОН України від 10.08.2020 № 1/11-5310).

Для опрацювання окремих тем можна використати підготовлені відеоуроки з українознавства в рамках проєкту «Відкритий урок» на телеканалі «Київ»).

У 7 класі:

«Українська культура як предмет дослідження» (Азарова Г.В., учитель школи I-III ступенів № 119 м. Києва; 25.01.21).

<https://www.youtube.com/watch?v=9O2WcqZmB6E&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=94>

«Обереги в житті українців» (Лавренчук Т.С., учитель СШ № 273 м. Києва; 29.01.21).

<https://www.youtube.com/watch?v=FCmHhvgL720&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=85>

«Традиційне українське житло» (Лавренчук Т.С., учитель СШ № 273 м. Києва; 18.03.21).

<https://www.youtube.com/watch?v=huss1IEQz2A&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=8>

«Замки та фортеці України» (Вангородська Т.М., учитель СШ I-III ступенів № 251 імені Хо Ши Міна міста Києва; 04.02.21).

<https://www.youtube.com/watch?v=JO-mympKPgA&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=75>

«Культурно-мистецька спадщина. Корифеї українського театру» (Александров О.В., учитель гімназії «Троєщина» м. Києва; 08.02.2021).

https://www.youtube.com/watch?v=ZWGngaZkN_0&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=69

У 8 класі:

«Енеїда – енциклопедія українського народознавства» (Блізніченко О.А., вчитель школи I-III ступенів № 206 імені Леся Курбаса м. Києва; 21.01.21). –

<https://www.youtube.com/watch?v=Qjmn5SNBWtg&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=98>

«Україна в картинах Катерини Білокур» (Кондратюк Л.О., вчитель вечірньої середньої школи № 20 м. Києва; 19.02.2021).

https://www.youtube.com/watch?v=_uZhq0-bejQ&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=41

У 9 класі:

«Українські мотиви та образи в зарубіжній літературі» (Бойко М.І., вчитель СШ №304 м. Києва; 02.12.20).

<https://www.youtube.com/watch?v=l0PrAiDwo-8&t=76s>

«Феномен України» (Головай І.А., вчитель УГЛ КНУ імені Тараса Шевченка; 12.02.2021).

<https://www.youtube.com/watch?v=KWtZz07Ighk&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=56>

«Мова, як засіб єднання українського народу» (Вангородська Т.М., учитель СШ I-III ступенів № 251 імені Хо Ши Міна м. Києва; 15.02.2021).

<https://www.youtube.com/watch?v=S3V9lvOxyw4&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWCk0NsYeFH-u&index=53>

Можна поставити завдання до відео (не лише на відтворення матеріалу, а й, наприклад, розробку школярами власних юридичних задач чи алгоритмів вирішення проблемних ситуацій, актуальних для підлітків).

Також варто використовувати актуальні фільми і книги, які цікаві підліткам. Запропонуйте дітям підібрати ілюстративний матеріал до теми, як то приклади різних суспільних відносин чи правовідносин, приклади, що ілюструють галузі права, види правопорушень тощо. До відеофрагментів чи цитат теж варто готувати завдання. Таким чином, завдяки діяльнісному підходу зросте ефективність роботи.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

Для оптимізації роботи на уроках можна використовувати наявні онлайн-ресурси, які надають додаткові матеріали або для курсу повністю, або для роботи над конкретним розділом.

«3D демократії – думаємо, дбаємо, діємо» – інтерактивний курс громадянської освіти. Його мета – формування навичок демократичного громадянства, які дозволять взаємодіяти з іншими людьми та свідомо приймати рішення. Окрім, власне, курсу, на сайті можна знайти корисне посібники, ігри, опитування, петиції.

Розділ “Демократичне суспільство та його цінності”

Антикорупційні уроки від студії онлайн-освіти EdEra та UNDP Ukraine / ПРООН в Україні за підтримки Міністерства закордонних справ Данії. Уроки складаються з декількох розділів – визначення «що таке корупція», її розслідування та викриття. У них є як теоретична, так і практична частина. Діти можуть проаналізувати інтерактивні приклади і переглянути відео та у різній формі (у парах, групах чи використовуючи онлайн платформи обговорити власні висновки). На сайті є план-конспект антикорупційного уроку, презентація до нього, відеоматеріали та електронний посібник для вчителя – <https://www.ed-era.com/anticorr/>

«Моя громада» – це онлайн-гра про виклики та проблеми місцевого самоврядування. Ідея гри полягає в тому, що будь-які рішення несуть за собою певні наслідки. Гравець може відчути себе головою об'єднаної територіальної громади: приймати рішення, які покращать життя її мешканців, та вирішувати непередбачувані проблеми.

<http://game.myhromada.info>

Розділ “Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту”

Курс із фінансової грамотності «Фінанси. Що? Чому? Як?», розроблений авторським колективом за участю Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» та рекомендований Міністерство освіти і науки

України.

Пропрацювавши з матеріалами, учні й учениці розвиватимуть важливі вміння та навчатися поводитися під час кризових ситуацій, займатися власною справою, планувати життєві події. Ці знання неодмінно знадобляться в дорослому житті. Завантажити посібник можна за посиланням: <https://bit.ly/2lY2m7l>

Освітня галузь «Природнича»

У зв'язку із зменшенням кількості навчальних днів для учнів основної школи можна рекомендувати:

1. Організувати навчальний процес просто неба:
 - наукові пікніки
 - STEM фестивалі
 - квести на шкільному подвір'ї
 - мандрівки екологічними стежками.
2. Цікаві змістовні заходи можливо організувати за підтримки партнерів та громадських організацій, зокрема: Київський палац дітей та юнацтва (уроки – дослідження, конкурси, вікторини тощо); Київський зоопарк проводить зооуроки, квести; Голосіївський парк – уроки на екологічній стежці, квести; Музей води (тематичні екскурсії, експериментальні та дослідницькі проекти); Будинок природи – екскурсії, конкурси, вікторини; Ботанічний сад імені Фоміна – екскурсії до оранжерейного комплексу; Природничий музей; Зоологічний, ботанічний та геологічний музеї КНУ імені Тараса Шевченка. Також пропонуємо екскурсії на виробництва та до ВНЗ. Наприклад, транспортний університет, аграрний університет (має зелену аудиторію, ботанічний сад), авіаційний університет, музеї університету «КПІ» тощо. Особливістю таких заходів є їхній інтегрований характер, що дозволяє учням застосовувати знання з різних природничих дисциплін на

практиці. Варто ввести до структури навчального року навчальну практику, що триває у перші 5-7 днів червня.

Також хочемо зазначити, що чинні програми з біології позбавлені жорсткого поурочного поділу і дають право вчителю творчо підходити до реалізації їх змісту, самостійно обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах одного навчального року, але без порушення логіки його викладу, змінювати орієнтовну кількість годин, передбачених програмами для вивчення тем або розділів, та час проведення шкільних екскурсій, використовуючи для цього резервні години або години навчальної практики. Таким чином вчитель біології самостійно має продумати розподіл годин для вивчення тем з урахуванням ситуації.

Оскільки ЗНО розпочинається після 20 травня, як правило, в 11 класах тема «Застосування результатів біологічних досліджень у медицині, селекції та біотехнології» є підсумковою та може бути частково опрацьована учнями самостійно. Учні можуть дати відповідь на проблемні питання із застосуванням методів генної та клітинної інженерії, висловити власну позицію щодо дотримання біоетики в біометричних дослідженнях. Створити або знайти в Інтернеті відео чи дослідження, яке б підтверджувало думку учня з даного питання.

Завдання для учнів 11 класу, коли треба створити презентацію із заданої теми, не доцільне, оскільки його виконання займає багато часу, якщо учень робить презентацію самостійно, а в умовах підготовки до ЗНО, учнів не потрібно перевантажувати.

Учні 11 класів прекрасно навчилися «серфити» в Інтернеті, знають безліч сайтів, в тому числі англійською мовою, на яких знаходиться найсучасніша інформація про останні біологічні, медичні та інші досягнення людства. Якраз можна використати цю особливість учнів і дати завдання у межах вивчення теми, знайти останні дані сучасних біологічних досліджень та їхнє застосування у медицині, селекції та біотехнології.

Такого типу позаурочна робота не буде перевантажувати учнів, не

вимагатиме багато часу на виконання та відповідатиме їхнім віковим особливостям та інтересам.

Освітня галузь «Інформатична»

Наразі існують широкі можливості для застосування елементів тренінгових технік, «змішаного навчання» та навчання, яке передбачає попереднє самостійне освоєння суб'єктами навчання нового матеріалу («перевернутий урок»), застосування проектних методик тощо. Навчання інформатиці необхідно організувати таким чином, щоб максимально використати можливості для узагальнення й систематизації знань, виявлення й усунення можливих прогалин, формування ціннісного складника предметної компетентності.

Нагадаємо, що вчитель на свій розсуд може встановлювати порядок і розподіляти час для вивчення окремих тем курсу. Тому вчителі ЗЗСО, в яких планується проводити ЗНО, як і вчителі випускних класів, заздалегідь повідомлені про неможливість проведення традиційних уроків у травні, повинні відповідним чином врахувати це при формуванні своїх календарно-тематичних планів. Цілком логічним є виділити саме цей час для організації дослідницької та проектної діяльності учнів. Радимо скористатися допомогою безумовних лідерів українського освітнього контенту в інформатиці якими є та залишаються два інтернет-ресурси:

- Інформатика — Дистосвіта (<https://dystosvita.org.ua/>)
- Інформатика (<https://it-science.com.ua/>)

На обох сайтах представлені всі теми шкільної інформатики, як з розділу інформаційних технологій, так і програмування. Матеріали орієнтовані на використання на дистанційних уроках, змішаного навчання, оффлайн уроків. На сайтах розміщено велику кількість тем для проектів з кожної теми та для кожного класу.

Останнім часом мова постійно йде про так звані м'які навички (soft

skills), затребувані вже зараз (щонайменше, в індустрії програмного забезпечення): уміння працювати в команді, уміння планувати час, комунікабельність, самопрезентація й уміння навчатись. Всі вони входять у топ ключових компетентностей сучасної людини.

Для реалізації вищеназваних компетенцій можна звернутись до дуже детального та глибокого дослідження «Самоосвітня складова навчання інформатики для вчителя та учня» опублікованого у серпні 2021 року (<http://lito.kr.ua/blog/2021/08/18/samoosvitnya-skladova-navchannya-informatyky-dlya-vchytelya-ta-uchnya-2/?fbclid=IwAR3xz4R6QGtA3ws6YxSRQsRkAxCFpxbHk2UjnSEJQqfkLgodHbLwD3tf88Q>). Його авторка — Марина Чала запропонувала приклади джерела знань для самоосвіти практично до кожної теми програми з інформатики 5-11 класів. Серед наведених прикладів слід відмітити такі відеокурси;

- курси Людмили Булигіної — для вивчення програмування
https://lusbul.github.io/Green_course/?fbclid=IwAR3VpWC1UG7F_T1YnDQZITDnOhF8wiUEuEk9o2d1XnBEJpmiz8CJFls_0Ok
- канал підтримки викладання інформатики Дист Освіта
<https://www.youtube.com/.../%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%82%D0...>
- Навчаємося Разом
<https://www.youtube.com/.../%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0...>
Існує з 2016 року, містить уроки з HTMLCSSJS, MBlock, Scratch, Photoria
- Олімп інформаційних технологій — it:olymp
(https://www.youtube.com/channel/UCXAUeq8addC_yW8627Pg_gg) — існує з 2016 року, відеокурси з текстового процесора, табличного процесора, робототехніки, базам даних, комп'ютерних презентацій.
- Віртуальна академія
(<https://www.youtube.com/channel/UCs1VA9mtbqnmSQtAH1QuYhQ>) — створена для поширення україномовних навчальних відео різних категорій. Існує з 2017 року, містить уроки з відеомонтажу, баз даних,

офісних технологій (текстовий процесор, табличний процесор) уроки з мови програмування Java.

Додатково згадаємо ще дві потужні україномовні онлайн-платформи з безкоштовними курсами Prometheus (<https://courses.prometheus.org.ua/>) та EdEra (<https://www.ed-era.com/>) з їх курсами «Основи веб-розробки», та Основи програмування на мовах Java, Python, C++. Word та Excel: інструменти й лайфхаки та інше.

Освітня галузь «Здоров'язбережувальна»

Згідно з Концепцією «Нова українська школа» однією з ключових компетентностей випускника школи є усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини. До програми навчального предмету «Основи здоров'я» (5-9 класи) входять розділи «Здоров'я і безпека», «Фізичне благополуччя», «Психологічне і соціальне благополуччя», «Профілактика шкідливих звичок та інфекційних захворювань», «Безпечне довілля», «Соціальна безпека», «Основи захисту в екстремальних і надзвичайних ситуаціях», «Основи невідкладної допомоги». Загалом можливо передбачити розподіл годин за змістовними лініями по класам таким чином, щоб на останню чверть припала незначна частина нового матеріалу, або запропонувати деякі теми вивчити самостійно.

Сучасний стан розвитку шкільної освіти характеризується появою поряд із традиційними засобами навчання нових технічних, інформаційних, друкованих та аудіовізуальних засобів, які дають змогу забезпечити інтерактивність у взаємодії учня з навчальним матеріалом, індивідуальну траєкторію його засвоєння, підвищити ефективність самостійної діяльності учнів, формувати інформаційну культуру школярів, інтенсифікувати зворотний зв'язок «учень-учитель».

Вчитель може змінювати орієнтовну кількість годин, передбачених

програмою для вивчення тем або розділів, та час проведення шкільних екскурсій, використовуючи для цього резервні години або години навчальної практики влітку.

Резервні години можуть бути використані для повторення, систематизації, узагальнення навчального матеріалу, контролю та оцінювання результатів навчання учнів, проведення семінарів, захисту проєктів тощо.

Діяльність учителя щоурочно повинна бути орієнтована на формування в дітей стійкої позиції, що передбачає визначення цінності здоров'я, почуття відповідальності за збереження й зміцнення власного здоров'я, поглиблення знань, умінь та навичок, пов'язаних з усіма складовими здоров'я (*фізична, соціальна, психічна, духовна*). Формування в учнів компетентного ставлення до власного здоров'я неможливе без реалізації всіх складових здоров'я.

У класифікації освітніх технологій останнім часом виокремилася нова група – здоров'язбережувальні освітні технології (ЗОТ), які об'єднують у собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Мета ЗОТ – забезпечити дитині можливість збереження здоров'я під час навчання у школі, сформувані в неї необхідні знання, уміння та навички щодо здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання у повсякденному житті.

Деякі теми можна розглянути більш детально на уроках біології, наприклад, теми «Хвороби органів дихання та їх профілактика», «Гігієна дихання. Шкідливий вплив паління, забрудненого повітря на органи дихання», «Роль рухової активності для збереження здоров'я. Гігієна опорно-рухової системи», «Харчування і здоров'я», «Вплив алкоголю, наркотиків і токсинів на нервову систему та поведінку людини», це потребує від учителя:

- не допускати перевантаження учнів, визначаючи оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання;
- враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості школярів, індивідуальні мовні особливості кожної дитини;

- чітко організовувати навчальну працю (на уроках, де більша частина навчальної діяльності пов'язана з класною дошкою, дуже важливо, щоб до початку уроку було зроблено необхідні записи на дошці: завдання для опитування, план роботи на уроці;

З метою інтенсифікації навчального процесу, індивідуального підходу до учнів, вчитель може проводити роботу з профілактики стресів (хороші результати дає робота в парах, групах, тому що більш «слабкий» учень відчуває підтримку товариша. Антистресовим моментом на уроці є стимулювання учнів до різноманітних способів виконання завдань.

Тематика деяких класних години, екскурсій дозволить формувати поняття здоров'я, ознайомити з основними факторами, що зміцнюють і ослаблюють здоров'я людини; навчити застосовувати на практиці науково обґрунтовані знання та правила особистої і громадської гігієни, зміцнювати і загартовувати свій організм, стати фізично розвиненою, здоровою, здатною до будь-якої праці особистістю.

Стиль викладання вчителя зможе розвинути уміння в учнів виділяти головне у матеріалі, що вивчається; розвивати пам'ять, увагу, мислення, уміння порівнювати та робити відповідні висновки та узагальнення. Лаконічний і чіткий виклад інформації, пояснення ключових моментів теоретичного матеріалу сприятиме активізації уваги та мислення, привчить школярів навичкам одержання з тексту та ілюстрацій нових знань та бережливому ставленню до свого здоров'я та оточуючих людей.

Для повторення та закріплення позитивних змін у ставленнях і намірах випускників щодо власного здоров'я, тема «Біологічні основи здорового способу життя» включена в зміст курсу біології 10-11 класу з метою реалізації Державного стандарту у частині компоненту «Здоров'я». Місце вивчення цієї теми у структурі курсу визначає вчитель. Під час вивчення теми поглиблюються знання учнів отримані на уроках з основ здоров'я про основні поняття: здоров'я, здоровий спосіб життя, інфекційні та неінфекційні захворювання, їх профілактика. Під час розгляду цієї теми потрібно звертати

увагу саме на біологічні основи тих чи тих дій, а також максимально залучати вже наявні знання і досвід учнів з цієї теми (учні можуть проводити уроки у себе в класі чи в молодших класах, готувати цікаві проекти про різні аспекти здоров'я, проводити акції в школі, створювати мозкові мапи тощо). Під час вивчення питань у сфері репродуктивного здоров'я доцільно проаналізувати ефективність різних методів контрацепції, здатність їх захищати від інфікування ППСШ, а не лише назвати їх. Важливо зосередитися здебільшого на ціннісному компоненті очікуваних результатів навчальної діяльності: зорієнтувати учнів на усвідомлення важливості рухової активності, раціонального харчування та особистої гігієни для збереження здоров'я і профілактики різних захворювань. Окремою лінією має проходити формування негативного ставлення до куріння, вживання психоактивних речовин, як фактора емоційного благополуччя для здоров'я і професійного успіху.

Можливість надати інформацію в незвичайній формі надає використання засобів мультимедіа. Це можуть бути: презентації Power Point, розвиваючі предметні комп'ютерні ігри, відеоролики, як запозичені з Інтернета, так і створені учнями.

При роботі з навчальною програмою, зокрема, складанні календарних планів, слід враховувати сезонний характер дії факторів ризику і місцеві особливості.

Наприклад, тематика «Дорожня безпека» має бути на початку року (у вересні, коли ДАІ оголошує місячник безпеки дорожнього руху), а про дозвілля і купання у водоймах слід розповідати напередодні літніх канікул (у травні).

Або, якщо учні проживають у населених пунктах, які розташовані на забруднених територіях, більшу увагу слід приділяти особливостям харчування, засобам і методам індивідуального захисту та методам очищення питної води.

Відтак виникає потреба застосування у школі здоров'язбережувальних

освітніх технологій з метою формування здоров'язберезувальної компетентності учнів.

Під час проведення уроків, навчання, особливо в умовах загострення соціальних і епідеміологічних проблем бажано звертати увагу на створення умов, які зміцнюють фізичне, психологічне, моральне, духовне здоров'я людини (учителів, учнів), забезпечення сприятливого здоров'язберігаючого клімату під час уроків, підвищення мотивації учнів до навчання, впровадження різноманітних форм і методів активації пізнавальної активності учнів розвиток основних груп компетентностей учнів.

Ці завдання можна реалізувати через основні сучасні освітні здоров'язберігаючі технології:

- інтерактивного навчання;
- тренінгові;
- розвиток критичного мислення;
- ігрові;
- ІКТ.

Серед технік інтерактивного навчання найбільш дієвими є:

- техніка психологічного налаштування;
- рефлексія – дана техніка може бути використана в будь-який момент уроку (на початку – що викликало труднощі під час виконання завдання, при встановленні контакту, особливостей емоційного стану під час уроку);
- відпрацювання стратегії особистісної поведінки;
- використання релаксації в її різних формах;
- артпедагогічні техніки;
- техніки емоційної розрядки;
- психогімнастика – спілкування без слів, уміння виразити переживання і емоції без слів, за допомогою рухів, міміки, пантоміміки;

- енергізатори;
- аутотренінг;
- транскультурні техніки (розповідати притчі, казки, історії);
- музичний супровід;
- динамічні паузи.

Все це дозволить оптимізувати умови організації освітнього процесу, зменшити навчальне навантаження учнів та забезпечить виконання освітньої програми у випадках зменшення кількості навчальних днів.

Галузь освіти «Фізична культура»

Основною формою організації освітньої галузі «Фізична культура» в закладах загальної середньої освіти – є урок. Саме урок забезпечує розвиток природних здібностей у здобувачів освіти, спрямовує їх на розвиток здоров'язбережувальної компетентності, удосконаленню життєвих умінь і навичок, сприяє підвищенню рівня фізичної та рухової активності. Також урок надає стимул для самореалізації, особистісного зростання.

Спортивна підготовка в закладах освіти сприяє вихованню в учнів фізичних, вольових, інтелектуальних здібностей учнів, забезпечує вдосконалення спортивної вправності, уможлиблює виступи учнів у змаганнях всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Проте з певних причин через введення карантинних заходів, проведення зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), державної підсумкової атестації (ДПА), святкових днів тощо організація освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) зазнає відповідних змін через що спостерігається зниження норми фізичної й рухової активності дітей та учнівської молоді.

На сьогодні за результатами досліджень рівень стану фізичної підготовленості серед учнівської молоді має наступні статистичні показники: високий: 15,2 %; достатній: 19,7 %; середній: 12,3 %; низький: 3,7 %

Постає питання як оптимізувати умови організації освітнього процесу та забезпечити виконання освітньої програми у випадках зменшення кількості навчальних днів, досягти оптимальної рухової активності учнів з використанням інноваційних підходів?

Організація освітнього процесу в позаурочний час має забезпечити:

- терміни проведення в позаурочний час (затверджується попередній графік оптимізації освітнього процесу, в якому враховується можливість проведення заходів в той чи інший період);
- форми і методи організації можуть бути різними залежно від змісту, мети, матеріально-технічного оснащення, віку, підготовленості учнів, кліматичних умов та інших особливостей.

До форм оптимізації занять фізичної культури зараховуємо:

- залучення учнів до шкільних змагань з використанням варіативних модулів зі спорту;
- залучення учнів до фізичної та рухової активності в спортивних гуртках і секціях ЗЗСО та ДЮСШ;
- уроки в дистанційному форматі;
- участь у пошуковій діяльності: історія виникнення українського фізичного виховання, народних і рухливих ігор, спорту, олімпійських ігор тощо;
- спільний перегляд відеоматеріалів «Cool Games», чирлідінг, корфбол, флорбол, петанк, фрізбі тощо;
- спільний перегляд спортивних змагань і серіалів (аналіз перегляду);
- участь у проектах, фестивалях, флешмобах, батлах, конкурсах фізкультурно-спортивного спрямування: Junior Z, громадських об'єднань, спортивних федерацій;
- проходження освітнього курсу «Діджитал-фізкультура для школярів за участі зірок спорту»;
- організація екскурсійних заходів з відвідуванням спортивних музеїв: Національного університету фізичного виховання і спорту України,

Національного спортивного комплексу «Олімпійський» «90-річна історія НСК «Олімпійський», досягнень братів Кличків, ФК Динамо (Київ) тощо.

Значну кількість компенсованих годин щодо фізичної та рухової активності доцільно проводити просто неба (за певних метеоумов) і врахуванням стану здоров'я учнів.

Галузь освіти «Технологічна»

Щорічно у період з квітня місяця до 1 липня в приміщеннях ЗЗСО починається підготовка і проведення державної підсумкової атестації та зовнішнього незалежного оцінювання.

У випадках зменшення кількості навчальних днів та з метою забезпечення виконання освітньої, варто застосовувати сучасні інноваційні інтерактивні форми і методи навчання, які оптимізують умови організації освітнього процесу, не перевантажують учнів та сприяють ефективній взаємодії учасників освітнього процесу.

Виконання навчальних програм та державного стандарту забезпечується у межах навчального року не тільки під час проведення очних уроків трудового навчання та технологій, а й дистанційних уроків засобами обрання педагогом різних форм і методів організації освітнього процесу, зокрема, проведення навчальних екскурсій, навчальних практик, організації дослідницької та проєктної діяльності учнів, індивідуальних та групових консультацій, проведення коригуючих занять тощо.

Дієвою є інтерактивна модель навчання. Інтерактивний («inter» — це взаємний, «act» — діяти) — означає взаємодію, знаходження в режимі діалогу, бесіди з будь-якою людиною. Інтерактивна модель зорієнтована на більш широку взаємодію учнів не лише з вчителем, а й один із одним, робота в групах, парами. Працюючи над такими темами як «Матеріалознавство», «Конструювання», «Моделювання» тощо учні у формі активної взаємодії мають змогу опрацювати теоретичний матеріал та, створивши інтерактивні картки (різні Гугл-додатки), засвоїти набуті знання.

Працюючи над творчими проєктами варто застосовувати технології колективно-групового навчання, якими передбачено одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу, використання різних методик («дерево рішень», «мікрофон», «мозковий штурм», «займи позицію» тощо).

Доречним і ефективним є використання технології ситуативного навчання, яке передбачає активну участь учнів у навчальному процесі. Результатом дослідження ситуативного навчання є не тільки отримані знання, а й навички пошукової, дослідницької, аналітичної діяльності, виховання професійно значущих якостей особистості.

Програми з предметів «Трудове навчання» та «Технології» ґрунтуються на основі проєктно-технологічної діяльності учнів. В 11-х класах обирається метод організації дослідницької та проєктної діяльності учнів, а також консультацій (індивідуальних та групових).

З метою виконання навчальних програм, під час організації навчальної діяльності варто врахувати такі чинники:

- **Рациональне календарно–тематичне планування**

Для виконання навчальної програми в усіх класах учитель при плануванні, особливо у II семестрі, має передбачити резервні години. Також бажано, щоб на початку II семестру учні усіх класів, особливо, 11-х класів були ознайомлені з орієнтовними темами проєктів та часом проведення консультацій з предметів «Трудове навчання» та «Технології» в позаурочний час. Це допоможе кожному учню обрати власну освітню траєкторію та долучитися до роботи у спільних проєктах протягом навчального року — виконання проєктів: індивідуальних, групових, дослідницьких.

- **Об'єднання навчальних тем**

Об'єднання певних навчальних тем за змістом та обсягом дає змогу оптимізувати освітній процес та забезпечити результативність навчання. Бажано проаналізувати доцільність використання певних тем та ущільнити навчальний матеріал засобами міжпредметних зв'язків та інтегрованого

навчання. Це дає змогу інтегрувати дії, однакові для будь-якого із запропонованих проєктів. Наприклад, на першому уроці можна ознайомити учнів із методами проєктування, передбачених програмою для певного класу, етапами проєктування, змістом робіт на кожному етапі виконання проєкту. Покрокові дії, що є однаковими для всіх проєктів, під час виконання першого проєкту виконати під керівництвом учителя, під час виконання наступних проєктів ці однакові покрокові дії можна виконати самостійно або в групах.

• Самостійне вивчення навчального матеріалу

Теми з розділу 2 «Основи побутової діяльності та самообслуговування» у 5—9-х класах можна надати на самостійне опрацювання учнями з використанням відео, презентацій тощо. Якщо заплановані кулінарні роботи, надати учням теоретичний матеріал в школі, а виконання практичних робіт учні виконують вдома. Можна для цього використати відео-трансляцію. Так само, якщо проєкт не потребує використання техніки (швейні машини, електроінструменти тощо), підготувати учням чіткі відео-консультації з метою виконання практичних завдань вдома.

Також дієвим методом навчання є технологія «перевернутого класу». Цю технологію доцільно використовувати у старших класах, особливо, в 10—11-х класах, коли теоретичну частину учні вивчають самостійно, а на уроці — виконують практичну роботу. Проведення вебінарів для учнів та онлайн конференцій також є дієвим засобом ущільнення програмового матеріалу.

• Використання онлайн платформ для навчання

- Запис навчальних відео уроків (теоретичних, 15-20 хвилин) для перегляду в зручний для учнів час, що полегшує та сприяє засвоєнню навчального матеріалу.

- Відео майстер-класів з технологій виготовлення об'єктів проєктної діяльності та розміщення їх на доступних для учнів ресурсах, наприклад, YouTube, Гугл-диску тощо) для опрацювання учнями в зручний час.

- Підготовка коротких повідомлень за темою та викладання їх на освітній платформі Google Клас, особливо це зручно для учнів 11-х класів під час підготовки до ЗНО.
- Групові та індивідуальні консультації на платформі Google Клас та Zoom.
- Захист проєктів у вигляді презентацій чи відео звіту, які учні розміщують на платформі, яку використовує заклад освіти.
- В 11-х класах доцільне використання інтерактивної дошки Padlet (<https://padlet.com/>). Це сприяє оволодінню уміннями практичного використання нових інформаційно-цифрових технологій. На стіні Padlet учитель розміщує необхідний матеріал та надає вільний або обмежений доступ учням до ресурсу. Учні виставляють результати пошуку інформаційного матеріалу з теми. У такий спосіб усі учасники освітнього процесу, що мають рівний доступ до ресурсу, можуть зберегти навчальний час. Дошка Padlet є цікавим ресурсом для презентування виробів, їх оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання, зворотнього зв'язку.

Навчальні екскурсії

Для ущільнення навчального матеріалу можна спланувати віртуальні екскурсії та очні уроки-екскурсії. Наприклад, відповідно до змісту розділу 2 «Технологія побутової діяльності та самообслуговування» екскурсії для учнів 5—9-х класів можна провести до супермаркету (7-й клас), магазину побутових товарів (6-й клас). Цікавою та розвивальною буде екскурсія до магазину тканин (5—6-ті класи).

Для учнів 10—11-х класів доцільно організувати навчальний процес, використовуючи такі форми навчання, як: дослідження тем проєктів у інформаційних джерелах, бібліотеках; перегляд тематичних відео та майстер-класів у всесвітній мережі; відвідування музеїв мистецтва і народної творчості, цікавих тематичних виставок, зустрічі з майстрами декоративно-ужиткового мистецтва, а також, фахівцями з інших галузей, професійні навички яких є суміжними до тих, що формуються в учнів під час засвоєння

предмета «Технології», наприклад, дизайн, інформаційні технології, професійно-технічна освіта тощо.

Заклад освіти має забезпечити регулярне відстеження результатів навчання учнів, а також за потреби надати їм підтримку в освітньому процесі.